

**KRIMINALISTIČKO-OBAVJEŠTAJNA DJELATNOST U
FUNKCIJI EFIKASNIJE BORBE PROTIV ORGANIZIRANOG
KRIMINALITETA**

**INTELLIGENCE ACTIVITY OF THE LAW ENFORCEMENT
SERVICES IN FUNCTION OF MORE EFFICIENT FIGHT
AGAINST ORGANIZED CRIME**

Sažetak

U radu će na naučnog i profesionalnoj ravni biti elaborirani novi pristup, odnosno model kriminalističko-obavještajnog rada u borbi protiv organiziranog kriminala sa svim neophodnim odrednicama koje su od ključnog značaja za implementaciju naznačenih aktivnosti, uvažavajući sve operativno-stručne, profesionalne i zakonske okvire, kao i korpus etičkih načela, te međunarodne standarde koji se odnose na poštovanje ljudskih prava i sloboda građana.

Ključne riječi: *Planovi, kriminalističko-obavještajna djelatnost, kriminalitet, operativnost, profesionalnost itd.*

Uvodne napomene

Nova organizacija i uloga policije, a osobito kriminalističke policije kao i sami proces prilagođavanja saglasno načelima i vrijednostima demokratskog pluralnog društva, doveo je u pitanje raniji pristup u samom procesu ostvarivanja i implementacije planova kriminalističko-obavještajnog istraživanja. Dakle, zahtjevi društva u sasvim novim političkim i drugim uvjetima, prema ovim službama se zasnivaju na posve drugim postulatima, što od njih traži potpuno redefinirane svoje filozofije i prakse. Nova uloga i položaj policijskog sistema u društvu, a time i kriminalističko-

¹ Dr. sc., vanredni profesor na Fakultetu Kriminalističkih nauka u Sarajevu

obavještajne djelatnosti nameće naučno-stručni sistemski pristup u oblikovanju novog koncepta koji se odnosi na oblast planiranja. Za policijski sistem vrijedi isto kao i za ostale kriminalističko-obavještajne institucije, kako na novim osnovama rad kriminalističke policije prilagoditi novoj društvenoj zbilji, s tim da se ona sve više organizaciono razvija kao sistem, naučno usmjeren i upravljen ka depolitiziranom profesionalnom radu u cilju preventivne zaštite društvene zajednice. U tom smislu, planiranje ima posebnu relevanciju s obzirom da ono zahtijeva veoma naglašene respektivne intelektualne i profesionalne premise planova. Dakle i planiranje kriminalističko-obavještajnog istraživanja se treba zasnivati na naučno-istraživačkoj osnovi i predstavlja ključnu pretpostavku u oblikovanju nove strategije konkretnog kriminalističko-obavještajnog djelovanja.

Eventualni propusti u tom pogledu, a posebno promašaji u konkretnom usmjeravanju na prikupljanju podataka i nepoznavanje područja obavještajnog istraživanja, mogu uzrokovati političko-sigurnosne i druge posljedice, i dovesti u pitanje profesionalnu orijentaciju, a osobito prema široj javnosti i unutrašnjim odnosima. Sve na to ukazuje da planiranje predstavlja veoma odgovornu, složenu organiziranu aktivnost u bilo kojoj oblasti razvoja svakog društva od najranijih vremena pa sve do danas. Ono predstavlja jedno od relevantnih kontinuiranih dinamičkih procesa. Tako da je danas teško zamisliti bilo koju organizaciju da može uspješno egzistirati i ostvarivati svoje ciljeve, bez planski i dobro osmišljenih i provodivih planova. Planiranje u osnovi predstavlja dinamički, sistemski i kontinuirani proces predviđanja, odnosno unaprijed oblikovanih zadataka koje je neophodno ostvariti, sa adekvatnim izborom istraživačkih postupaka i metoda rada. U tom kontekstu poseban značaj treba dati utvrđivanju modela i kriterija kontrole i samom ocjenjivanju ostvarenih rezultata. S obzirom na djelokrug rada, kontrolna komponenta predstavlja važan instrument i uslov službenog izvršavanja zadataka. Njena funkcija je da upoređuje, raspravlja, kritizira, stimulira planiranja, pojednostavljuje, jača organizaciju, povećava uspješnost rukovođenja, doprinosi lakšem povezivanju radnih procesa itd.

Na drugoj strani politika utvrđivanja, odnosno ocjene rezultata rada kriminalističko-obavještajnog područja zahtijeva i potrebu permanentne šire naučne i stručne razrade osnovnih odrednica s ciljem iznalaženja najnovijih metoda u objektivnom i nadasve kompetentnom ocjenjivanju ostvarenih rezultata. Dakle, sistemsko vrednovanje i ciljna verifikacija, rezultata rada po linijama rada, a time i kriminalističko-obavještajnih službi u cjelini, jedno je od značajnih činilaca, koje treba da ima takvu matricu svestrane upotrebe koja će doprinijeti da znanje i profesionalne sposobnosti pripadnika kriminalističke policije utiru put naučnoj verifikaciji prilikom oblikovanja globalnih strategijskih ciljeva kriminalističko obavještajnog istraživanja. Prema tome, svako planiranje je samo sredstvo za postizanje određenih društvenih ciljeva, i nikad ne može postati samo sebi cilj " (E.P , Nauka o upravi, str. 276.)", što se odnosi i na policijske službe. Ovi stavovi jasno ukazuju na svu ozbiljnost donošenja planova, naročito u onim oblastima koje su od posebne važnosti za održavanje sigurnosne stabilnosti društva.

Kreiranje okvirnog konceptualnog plana na kriminalističko-obavještajnom području

U naučnom i stručno-profesionalnom promišljanju ovog djela našeg interesiranja, neophodno je dotaknuti i naznačiti par premisa koje su opredjeljujuće za razumijevanje samog toka oblikovanja, verifikacije planova za kriminalističko-obavještajno istraživanje. Različite terminološke i multidefinicijske intepretacije sa različitim pristupima, ukazuje na svu ozbiljnost i nedovoljno naučno-stručno poznavanje obavještajnog područja kao i složenost, specifičnost i naglašenu odgovornost u realizaciji naznačenih zadataka.

U kriminalističko-obavještajnom istraživanju, oblikovanje i verifikacija okvirnog konceptualnog ili kako se to obično u praksi koristi strategijskog plana, predstavlja jednu od najbitnijih i najodgovornijih faza u obavještajnom ciklusu. Već smo ranije naznačili da priroda preobražaja u demokratskom društvu, kao i sve prisutniji transnacionalni izazovi i prijetnje, impliciraju potrebu rekonceptualizaciji obavještajne filozofije i prakse. Analize su pokazale da tradicionalni model organizacijskog ustrojstva i sami pristup ne može odgovoriti zahtjevima današnjeg vremena i

izvjesnim problemima sigurnosnog karaktera. Dakle, od policijskih službi se zahtijeva, da u kontinuitetu svog djelovanja iznalaze najbolje i provodive metode, radi objektivnog sagledavanja svih izvorišta ugroženosti.

Izostajanje planskog pristupa i svođenje kriminalističko-obavještajne djelatnosti na rutinerstvo i bez putokaza o prioritetima istraživanja, nužno će dovesti do improvizacije i disfunkcionalnih tendencija u svakodnevnom radu. U tom kontekstu, od izuzetno važnosti je metodološki postupak u procesu donošenja strateških planova.

Oni se trebaju oblikovati i donositi na obavještanoj i adekvatnoj metodologiji sa svim neophodnim unutar sadržajnim elementima i objektivnim naučnim metodama, koje će obezbijediti kontinuirano, naučno-stručno i profesionalno-autonomno provođenje operativnih taktičkih planova u svim fazama obavještajnog istraživanja, radi postizanja planiranih ciljeva na tom području. Dakle, planiranje je dinamičan proces, koji traži potrebnu zrelost i intelektualne i profesionalne sposobnosti onih kadrova koji učestvuju u kreiranju naznačenih sadržaja.

Na osnovu svega izloženog možemo kazat da je strategijski plan fundamentalni, ključni i okvirni konceptualni naučno-stručni dokument kriminalističko-obavještajne službe, odnosno sektora, odjeljenja itd. koji implicira sistemsko određivanje načina, metoda i sredstava, te ostalih potrebnih resursa službe (organizacioni, materijalno-tehnički, kadrovski i td.), u cilju efikasne i profesionalne operacionalizacije, odnosno postizanja onih ciljeva koji proizilaze iz obavještajne politike kao prioriteta koje određuju korisnici i nosioci usmjeravanja u skladu sa zakonom.

Prema tome, strategijski plan podrazumijeva osnove djelovanja sa svim potrebnim relevantnim premisama za njegovu implementaciju. I on mora ispuniti druge funkcije teorijsku i prakseološku. Bez ovih odrednica niti jedna služba ne može iskazati obavještajno-operativno i strukturalno prilagođavanje, saglasno zahtjevima savremene sigurnosne zbilje. Definiranje okvirnih ciljeva u strategijskom planu za prikupljanje obavještajnih podataka znači i najodgovorniji, najdelikatniji i ujedno najosjetljiviji dio oblikovanja i djelovanja naznačnih zaštitnih mehanizama

države. Njihovo kreiranje i praktična operacionalizacija trebaju biti odraz naučno-stručnih saznanja i prakse, s obzirom na višedisciplinarnost i karakter kriminalističko-obavještajnog istraživanja. U tom smislu se moraju poznavati determinirajući faktori koji su krucijalni u realizaciji pomenutih zadataka. Međutim, nema unificiranog plana za sve oblasti i prioritete obavještajnog istraživanja, niti jedinstvenog metodološkog kriterija za postizanje željenih ciljeva. U tom smislu je od posebne važnosti naučno i stručno egzatno razumijevanje same suštine i sadržaja naznačenog plana.

Na temelju toga se jedino mogu donijeti realni i provodivi operativni i taktički planovi, čijom se implementacijom daje relevantan obol u preveniranju devijantnih prijetnji za sigurnosnu stabilnost društva.

Prije donošenja ovakvog koncepta godišnjeg-strategijskog plana, ukazujemo na par naznaka, koje je potrebno prethodno razmotriti. Dakle, radi se o nekim relevantnim preporukama koje je neophodno sagledati, na nivou najviših rukovodnih struktura kriminalističko-obavještajnih službi.

- Neophodna je sadržajna i egzaktna analiza ranije planiranih i ostvarenih sveukupnih rezultata, lišeni bilo kakvih političkih konotacija i pristranosti, odnosno da li su aktivnosti policijske službe bile na visini zahtjeva koji su pred njih postavljali viši hijerarhijski nivoi kriminalističke policije sa eventualnim propustima koji su utjecali na efikasnost kriminalističko-obavještajnog rada;
- Pošto se radi o ključnom dokumentu kriminalističke službe, okvirni plan treba biti tako konceptualno postavljen, koji će kao izveden i komplementarni dio u samoj implementaciji sa ciljevima, nosicima, metodama, pravcima, sredstvima itd. omogućiti kriminalističko-obavještajnom odjeljenju da na prakseološkoj ravni i usavršavanjem i primjenom koherentnog sistema metodoloških postupaka, te ostalih sveukupnih obavještajnih potencijala, prikupljaju obavještajne podatke i analize, kao i izradu kriminalističko-obavještajnih procjena i prognoza o raznim oblicima organiziranog kriminala. Stoga je neophodna predhodna analiza metodologije obavještajnog

istraživanja u cilju razvoja i primjene novih metoda koje će biti adekvatan odgovor na moguće prijetnje i izazove i na taj način kriminalističku policiju učiniti efikasnijom i proaktivnim. Orjentiranje na proaktivnom preventivnom djelovanju je od krucijalnog značaja, s obzirom da se tim mjerama i blagovremenom izvještavanju (informacije, analize, provjera, upozorenja o svim oblicima organiziranog kriminala) pruže mogućnost blagovremenog reagiranja i ostalih zaštitnih mehanizama na predupređenju devijantnih prijetnji za sigurnost države;

- Strategijski planovi trebaju omogućiti optimalni organizaciono-obavještajni razvoj sa visoko naučno-stručnim, iskustveno-operativnim postulatima, te ostalim relevantnim spoznajama, koje će obezbjediti da se sa potrebnom akribijom planiraju i odvijaju sve faze kriminalističko-obavještajnog istraživanja, što je sa stanovišta rada odlučujuće u postizanju planiranih zadataka. Na taj način će se eliminirati eventualna preplitanja u konkretnom obavještajnom istraživanju po linijama rada;
- Strategijski plan implicira i način provođenja operativnih generalnih pravila u kriminalističko-obavještajnom procesu, a koji se, kako smo već naznačili temelji na egzaktnim naučnim principima, sa unutar specifičnim aspektima obavještajnog djelovanja, pri čemu se posebna relevancija treba pokloniti da se pomenute aktivnosti odvijaju u zakonom dozvoljenim okvirima;
- Da bi se aktivnosti, odnosno faze obavještajnog istraživanje odvijale na sistemski, te operativno zakonit i profesionalan način i koje će rezultirati postizanju odgovarajućih ciljeva, jedan od bitnih preduslova koji trebaju biti u fokusu interesiranja najodgovoranijih kadrova je prethodno sadržajno razmatranje i uvažavanje bitnih elemenata, koji čine sigurnosne procjene, te procjene ugroženosti sa dobro osmišljenom sigurnosnom prognozom;
- Strategijski plan upućuje i na potrebu pravovremenog organizaciono-funkcionalnog i tehnološkog prilagođavanja i usavršavanja, strategije obavještajno-operativnog djelovanja, s posebnim akcentom na zaštitu obavještajnih potencijala i komunikacijskih kanala, uvažavajući predhodna operativna mišljenja i saznanja koja se odnose na prioritete, kako bi se na

adekvatan način odgovorilo planiranim verificiranim zadacima. U tom smislu, se trebaju naznačiti precizni standardi u organizacijsko-rukovodnom, operativno-praktičnom, međusobnom komunikacijskom, s posebnim akcentom na oblike i modelite zaštite obavještajnih izvora i metoda od neovlaštenog objelodanjivanja.

- Neophodno je fokusiranje istraživanja na ona područja koja sa stanovišta praćenja stanja i sigurnosnog okruženja, predstavljaju supstrat u zaštiti vitalnih nacionalnih interesa svakog društva, odnosno efikasnijeg sprečavanja svih oblika organiziranog kriminala.

Na temelju svega elaboriranog, možemo apostrofirati da strategijski plan služi kao fundamentalni postulat u oblikovanju i sumjeravanju sveukupnih efektivna službe na obavještajnom području, s posebnim akcentom da se na bazi dosadašnjih rezultata, iskustava trasiraju novi pogledi i pravci djelovanja kriminalističkih službi. Dakle, dokumentom se postavljaju strateški ciljevi, koji se kreiraju na osnovu i modalitete ispoljavanja organiziranog kriminala sa svim izazovima i nestabilnostima koji utiču ili mogu utjecati na sigurnosnu paradigmu svake države. U tom kontekstu, opredjeljuju se osnove plana sa novim zahtjevima, što uslovljava i potrebno redefiniranje ranije planiranih zadataka. Prema tome, razni oblici nesigurnosti utječu i opredjeljuju karakter i modalitete kriminalističko-obavještajne djelatnosti.

Donošenje okvirnog koncepta - strategijskog dokumenta, obično se donosi za tekuću godinu. Kao i svaki drugi dokument pomenutog značaja, metodologiju njegovog kreiranja možemo pratiti na dva nivoa: opći i na dio plana koji obuhvata sve neophodne resurse (mat-funkcijske, kadrovske, organizacione, itd.) za uspješno realizaciju naloženih zadataka.

U uvodonom (općem) dijelu plan treba da sadrži sve relevantne odrednice implementacije jedinstvene, utvrđene kriminalističko obavještajne djelatnosti. Znači, utvrđuju se strategijski kriminalističko-obavještajni ciljevi sa prioritetima, područjima, okvirima, formama i metodama. U tom smislu se posebna pažnja treba pokloniti načinu usmjeravanja i praćenja rada službe, fokusirana na razna područja djelovanja, a osobito na

transnacionalne i subnacionalne kriminalne organizacije, te druge devijantne prijetnje. Iz ovog se može izvući relevantan zaključak, da kriranje kriminalističko-obavještajne politike i njene operacionalizacije, osobito na prakseološkom području nedvojbeno zahtijeva dinamičnost organizacije, edukaciju i potrebno tehnološko opremanje s ciljem ostvarenja globalno kreiranih strateških zadataka. Time dolazimo do drugog konkretnijeg dijela plana. U tom dijelu je neophodno obezbijediti da sveukupno djelovanje bude zasnovano na naučno-stručnim i iskustvenim premisama, odnosno jedna kontinuirana mobilnost članova službe, a naročito rukovodnih kadrova radi blagovremene i efikasne implementacije svih utvrđenih ili redefiniranih organizacijskih promjena. Dakle, oni su u obavezi da moraju pomno i efikasno pratiti sve promjene i tok planiranih aktivnosti, kako bi blagovremeno na svim hijerarhijskim nivoima stvarali klimu za prihvatanje organizacijsko-funkcionalnih promjena.

One oblasti službe koje su decidno precizirane Zakonom iz te oblasti, nije potrebno ugrađivati u strategijski plan, s obzirom da je to njihovo zakonsko zaduženje kada je u pitanju područje obavještajnog rada.

Oblikovanje operativnih planova

Etimološki posmatrano izraz "operativa" potječe od latinske riječi "operari", što znači raditi, djelovati. U tom smislu se pominju riječi "operacija", "operativan", "operativnost" itd., koji se koriste u svakodnevnom radu agencije za provođenje vladavine zakona. S obzirom da je predmet našeg daljnjeg elaboriranja "operativni plan" - ili konkretno planiranje rada na obavještajnom području kriminaliteta policije, njega ćemo definirati kao plan kojim su jasno i precizno utvrđene konkretne djelatnosti za kraći vremenski period po linijama rada, koneksne ranije postavljenim ciljevima definiranim strategijskom planom rada. Prema tome, operativni planovi se oblikuju u skladu sa ranijim obavještajnim istraživanjima i njihovim rezultatima, koji upućuju na spektar prijetnji i opasnosti sa različitim vidovima i intenzitetom, sa filozofijom rukovođenja i svim resursima koji trebaju biti u funkciji

izvještavanja nadležnih struktura i pružanja odgovarajuće potpore i ostalim vladinim agencijama za sprovođenje vladavine zakona.

Znači, na temelju predhodnih sadržajnih, egzaktnih i preciznih analiza, sigurnosnih procjena ugroženosti sa postavljenim prognostičkim ciljevima, operativni plan također treba biti adekvatno stručno-operativno postavljen koji će omogućiti realno provodive faze istraživanja radi postizanja planiranih ciljeva. Bez sistemskog planiranja i kontinuiranog praćenja njegovog provođenja na području apsolutno je nemoguće objektivno, precizno i svestrano prikupljanje podataka.

Operativni plan rada treba da se temelji na tačno razrađenoj metodologiji mjera i postupaka u obavještajnom ciklusu. Radi se o kauzalitetu između strategije i same implementacije operativno-taktičkih planova, sa odgovarajućim metodama, sredstvima, i tehnikama i svim potrebnim aspektima zaštite. Ustvari to je fundament za konkretno preduzimanje mjera i aktivnosti na tom području. Stoga improvizacija ili bilo kakav spontanitet, ili pak ad hoc planiranje, koji nije odraz naznačenih procjena i prognoza, nužno dovodi do kampanjskog rada, što se svakako odražava na efikasnost i rezultat rada kriminalističke službe. Naročito je važno temporalno određenje (rokovi izvršenja) prikupljanja podataka za pojedine oblasti istraživanja, kao i kontinuirana, kreativna analiza obavještajnog ciklusa i s tim u vezi, određivanje prioriteta. Na taj način službe kriminalističke policije svojim obavještano-operativnim djelovanjem sadržajno spoznaju fenomenologiju i sve druge relevantne aspekte prijetnji i rizika, što joj na drugoj strani pruža mogućnost iznalaženja najpogodnijih načina, metoda i sredstava odvijanja operacije, s ciljem efikasnog suprostavljanja svim specifičnim višedimenzionalnim oblicima sigurnosnih izazova. Međutim, kako se radi o specifičnom djelovanju, to implicira daleko složenije i specifičnije izbore indikatora na temelju kojih se vrši operativno planiranje i istraživanje. Ponovo apostrofiramo da je fundamentalna pretpostavka i centralna komponenta kreiranja svih operativnih, obavještajnih taktičko-tehničkih i drugih operacija u radu službe, egzaktna, analitička i posve precizna i jasna kriminalistička obavještajna fenomenologija sigurnosnih izazova sa svim relevantnim elementima i indikatorima. Na temelju toga se jedino mogu sagledati i precizno analizirati i sagledati dotadašnje aktivnosti i sveukupna

organizovanost efektivnih potencijala službe na suprostavljanju tim izazovima. Ujedno to je način i putokaz da se konkretnim istraživanjem na obavještajnom području - prikupljanjem podataka, dođe do odgovarajućih rezultata koji imaju heruističku vrijednost i koindiciraju sa okvirnim konceptom strategijskog plana i njegovim teleološkim postulatima.

Donošenje planova aktivnosti po linijama rada službe-području rada su divergentni kako po samom sadržaju, tako i metodologiji konkretnog postupanja u svim fazama obavještajnog istraživanja.

U tom smislu organizacijske jedinice na tim mikro nivoima donose planove koji čine segment globalnog operativnog plana na nivou službe. Planovi koji se donose na toj ravni trebaju biti sadržajni i precizno analizirani i odobreni od strane najvišeg rukovodnog kadra službe, koji su ujedno u obavezi da prate njihovu operacionalizaciju sa potrebnim stručno-profesionalnim usmjeravanjem operativne djelatnosti, koje treba da dovedu do ostvarenja postavljenih ciljeva. Tu je vrlo bitna hipotetičko-kauzalna povezanost, odnosno da se sami tok obavještajnog istraživanja dovodi u korelaciju sa ranije postavljenim obavještajnim hipotezama i prognozama koje utječu na sigurnosno stanje u društvu. Zato smo naznačili relevanciju u izboru optimalnih i adekvatnih metoda i sredstava uz naučno-stručno i profesionalno razumijevanje svih aspekata koji su odlučujući za donošenje konzistentnih odluka o kreiranju i usmjeravnju obavještajnih procesa pri čemu se posebna pažnja treba pokloniti mogućim zaprekama u operativno-taktičkoj realizaciji planiranih aktivnosti. Uspjeh na tom području u mnogome zavisi od koherentnog sistema obavještajnih metodoloških postupaka s obzirom da "metoda mora odgovarati predmetu na koji se primjenjuje" (Hegel).

Kroz samu operacionalizaciju strategijskih zadataka, odnosno aktivnostima u operativnom, taktičkom, metodološkom, tehnološkom i drugom planu, sa potrebnim interakcijskim odnosno sa drugim sigurnosnim i zaštitnim mehanizmima, najjasnije možemo sagledati i pratiti ciljeve policijskog sistema, odnosno da li on pruža optimalne pretpostavke i mogućnost oblikovanja globalnih ciljeva sigurnosne politike u jednom društvu.

Planiranje i prikupljanje podataka predstavlja najdelikatniju, najsloženiju, najodgovorniju, kontinuiranu i najdinamičniju fazu u obavještajnom ciklusu. U tom smislu od ključne važnosti je rukovođenje, koordinacija, usmjeravanja i kontrola prikupljanja podataka. Zato se moraju obezbijediti sve neophodne menadžmentske, operativne, komunikacijsko-obavještajne zaštićene procedure, materijalno-tehničke, informacijske i druge pretpostavke u cilju efikasnog prikupljanja podataka. Ovu fazu u obavještajnom ciklusu možemo nazvati nervom obavještajnog istraživanja. Napuštanje konvencionalnog-klasičnog pristupa u obavještajnom radu i preferiranje znanstveno-istraživačke teorije i prakseologije, a uzrokovano savremenim sigurnosnim transnacionalnom izazovima i prijetnjama, uslovljavaju i menadžmentske organizacione, stručno-profesionalne standarde koji, su neophodni za permanentno praćenje i usmjeravanje toka obavještajnog istraživanja.

Apsolutno jedan sistemski i holistički pristup u sagledavanju interakcijskih odnosa na nivou službe i nižih hijerarhijskih nivoa (sektora, odjeljenja, odsjeka itd.) u funkcionalnom, praktično-operativnom, komunikacijskom analitičkom nivou s posebnim težištem da se u slučaju zapreka i poteškoća različite naravi i karaktera efikasno otklanjaju korištenjem dostignutih saznanja i metoda, problemi u operacionalizaciji planiranih zadataka. Jedino se na taj način može postići bolja obavještajna efikasnost i prodornost sa daleko racionalnijim i operativnim svrsishodnijim korištenjem neophodnih resursa službe.

Razvodnjavanje na tom području, bez prethodno postavljenih realističnih i ostvarivih ciljeva sa sublimacijom svih ostalih premisa, nedvojbeno uzrokuju višestruke probleme. Zato je u savremenoj strategiji realizacije planiranih operativnih zadataka i ciljeva iz čega proizilaze i konkretni specifični ciljevi i prioriteti, neophodan egzaktan interdisciplinarni pristup, sa obaveznom i utvrđenom jedinstvenom metodologijom prikupljanja podataka. Punu odgovornost u tom pogledu imaju linijski rukovodioci na nivou odjeljenja za prikupljanje podataka. Na toj ravni trebaju doći do izražaja menadžmentske sposobnosti s posebnom specijalizacijom po linijama rada. Svako odjeljenje ima svoje

područje rada, zašto je potrebna odgovarajuća specijalizacija, što svakako nalaže intenzivno usavršavanje sa korištenjem stručno-profesionalnih saznanja i prakse. Time se obezbijuje potrebna funkcionalnost i operativnost svakog člana službe kao i efikasnost u realizaciji strategijsko-operativnih konkretnih ciljeva.

Međutim, naznačena funkcionalno-operativna "samostalnost" u radu sektora, odjeljenja, odsjeka, isl., ne smije dovesti u pitanje potrebnu koordinaciju na svim razinama rukovođenja, s obzirom na centralizirani sistem rukovođenja u radu kriminalističke policije, kao organizacionog dijela policijskog sistema.

Relevantne odrednice kriminalističko- -obavještajne djelatnosti

U svim organima i službama sigurnosti, pa tako i u radu policijskih struktura operativna djelatnost predstavlja osnovu njihovog djelovanja. Dakle, na bazi prikupljenih podataka u svakodnevnoj praksi, stvara se prostor za istraživanje takvih formi djelovanja i najoptimalnijih rješenja u realizaciji operativnih problema, koji se stavljaju pod policijske službe. Bez potrebne brzine, tačnosti i efikasnosti, odnosno pravovremenosti u prikupljanju i dostavljanju odgovarajućih podataka, oni normalno gube operativnu i svaku drugu vrijednost. Inače, bez razvijene operativne komponente, nema garancije za plansku aktivnost na svim hijerarhijskim nivoima, potrebne operativne discipline sa korišćenjem saznavnih najnovijih metoda i sredstava, a niti sagledavanja operativne situacije, koja služi kao osnova za kvalitetnu i tačnu procjenu dotadašnjeg operativnog postupanja, sa svim relevantnim aspektima koji mogu utjecati na daljne kriminalističko-obavještajno istraživanje. Ako je evidentna neoperativnost u funkcioniranju tog dijela službe, to upućuje na zaključak da ona nema adekvatnu organizacionu, rukovodnu, profesionalnu, specijaliziranu, naučno-stručnu i permanentnu edukativnu komponentu, što svakako dovodi do toga da se ona polako pretvara u inertan, neinventan, nekreativan, trom birokratski aparat, sa veoma preuskim, ograničenim i jednostranim shvaćanjem značaja operativnosti.

U kreiranju djelovanja kriminalističko-obavještajnih odjeljenja poseban značaj se daje korištenju najsavremenijih tehničkih

sredstava, pošto razvoj informatičke tehnologije nedvojbeno zahtijeva da se konkretno operativno postupanje treba zasnivati na naučnim i stručnim egzaktnim postulatima. Samo na osnovu toga se mogu adekvatno usmjeravati aktivnosti po linijama rada i na različitim hijerarhijskim nivoima.

Prema tome, korelacija razvoja raznih područja savremenih naučnih dostignuća podrazumijeva i blagovremeno kriranje i prilagođavanje snaga, metoda i sredstava rada. Jasnije kazano, u savremenim uslovima ne mogu se više na zastarjeli, tradicionalan, kliširani način postizati optimalni rezultati, saglasno razvoju i potrebama savremenih, naročito visoko razvijenih država. Bez poznavanja najsavremenijih naučnih, tehničkih, informatičkih i drugih relevantnih premisa, niti jedna služba ne može odgovoriti svojim obavezama, što se svakako odražava na sigurnost države. Dakle, ukoliko su naznačene službe visokospecijalizirane, stručne, tehnički opremljene s odgovarajućim rukovođenjem, zadovoljile i ostale relevantne elemente za izvršavanje svojih zadataka, one mogu realizirati planirane ciljeve.

Zato se i danas u radu kriminalističke policije iznalaze takvi organizacioni modeli koji će u potpunosti odgovoriti svim izazovima koji mogu uzrokovati nestabilnost u pojedinim segmentima društva. Međutim, specijalizacija sama po sebi nije dovoljna, ukoliko nema odgovarajućih kadrova koji će na krajnje stručan, operativan i profesionalan način usmjeravati sve aktivnosti, kako bi se, efikasno i za što racionalnije vrijeme došlo do potrebnih rezultata obavještajnog istraživanja. U tom smislu se može govoriti i o racionalnosti u pogledu angažovanja snaga i sredstava. Naznačeni princip, odnosno specijalistička podjela rada, uz ranije navedene performanse, (stručnost, iskustvenost, operativnost, profesionalnost, moralne vrijednosti) i sa potrebnim naučno-stručnim korektivima u toku operativnog istraživanja, doprinosi naglašenoj kvalitativnosti prikupljenih podataka i informacija. Međutim i specijalizacija ima svoja ograničenja. Stoga se mora voditi računa da u uslovima visoke specijalizacije iz usko stručnih oblasti u konkretnom djelovanju treba doći do izražaja fundamentalni postulat o poštivanju osnovnih prava i sloboda građana. Ponekad uska specijaliziranost može dovesti do prekoračenja ovlašćenja, kao i deformativnih ponašanja, zasićenja,

što svakako utječe na operativnu komponentu u sveukupnom radu. To posebno dolazi do izražaja kada se u praktičnom djelovanju pojave problemi koji su izvan usko specijaliziranih okvira, od čijeg rješavanja zavisi daljni rad u toj oblasti. Rješavanje pratećih veoma bitnih pitanja zahtijeva daleko šire obrazovanje, nego što je to specijalizacija uz usko stručnih oblasti. Nikakva inkompatibilnost sa globalno postavljenim ciljevima ne smije dovesti u pitanje strategiju provođenja konkretnih kriminalističko-obavještajnih aktivnosti. U tom smislu, treba na adekvatan način specijalizirati kadrove i krajnje efikasno, uz punu odgovornost njihovog zakonitog postupanja, iskoristiti njihova stručna i operativna znanja. Ukoliko se radi o složenijim obavještajnim istraživanjima, to je potreba za stručno-iskustvenim znanjem i sposobnošću daleko potrebija. Pomenuta sistematizirana iskustva na funkcionalno-sistematskoj i specijaliziranoj razini usmjeravaju se prema realizaciji planiranih konkretnih obavještajnih aktivnosti. *Ako se pak radi o obavještajnim istraživanjima koja karakteriše naglašena kompleksnost, složenost, delikatnost i odgovornost, to je u samom opredjeljenju ciljeva sadržanih u operativnoj, strategiji, metodi i taktici izbora ukupnih činilaca usmjerenih na postizanje optimalnih rezultata, daleko veća potreba za visokospecijaliziranim i stručnim kadrovima, a osobito onih koji se nalaze na svim rukovodnim razinama.*

Razvojem savremenog društva u cjelini sve više se iskazivala urgentna potreba za transformacijom i unošenjem kreativnih sadržaja i savremenih metoda u radu. Ovaj kreativni pristup pruža mogućnost da se u jednoj posve stručno-iskustvenoj i operativnoj atmosferi uspješno planiraju operativno-taktički zadaci sa svestranim izučavanjem i sagledavanjem međusobne uslovljenosti, egzaktno analiziraju sigurnosne procjene i procjene ugroženosti, a posebno odvijanje dinamike obavještajnog istraživanja na svim nivoima organizacione strukture. Također, koristeći dostignuća drugih naučnih disciplina, pruža se mogućnost da se operativni radnici upoznaju sa savremenim metodama i tehnikama obavještajnog istraživanja, a posebno uvođenje i ovladavanje savremenim principima i metodologijom rukovođenja u različitim situacijama. Na temelju egzaktnih naučnih i stručno-iskustvenih kriterija u značajnoj mjeri se doprinosi usavršavanju, te kroz konkretne aktivnosti iznalaze najoptimalnija rješenja, osobito kada se radi o operativno-tehničkoj i taktičko-metodološkoj usmjerenosti

djelovanja. U tom smislu, kao imperativni zadatak se nameće shvatanje savremenog modela kriminalističko-obavještajne djelatnosti, s mogućnošću ispoljavanja kreativnih i stručnih inicijativa i prijedloga i potrebnih komunikacijskih tokova. Na osnovu toga pruža se mogućnost kritičkog permanentnog procjenjivanja i analiziranja uspostavljene kriminalističko-obavještajne organizacione strukture, odnosno da li je ona najracionalnija, najprimjerenija, dovoljno naučno i stručno-operativno uspostavljena i prilagođena za sve vrste sigurnosnih problema u svjetlu novih društvenih promjena.

Operativci zaduženi za analitičke poslove imaju relevantnu ulogu u kriminalističko-obavještajnom ciklusu. Oni su zaduženi da prikupljaju, selektiraju, obrađuju i analiziraju podatke koji su dostavljeni od strane operativnih organa. Radi se o veoma delikatnim i jako odgovornim zadacima. Stoga i u analitičkim službama treba da rade najkvalitetniji kadrovi sa velikim iskustvenim saznanjima. Da bi se održao odgovarajući kontinuitet i intenzitet u radu kriminalističke policije, sve one nastoje da planski, ofanzivno i timskim radom obezbijede i potrebnu kvalitetnu operativno-analitičku potporu i praćenje, što omogućava da se sa vrha rukovodne piramide uspješno usmjeravaju i prate predviđene obavještajne aktivnosti. Međutim, treba znati da samo provjereni i kvalitetni operativni podaci i informacije mogu poslužiti kao fundament za izradu raznih vrsta sintetiziranih dokumenta odnosno rukovođenje i rad na kriminalističkim obradama ili za eventualno revidiranje postojećih procjena po linijama rada. Zato, svaki operativni podatak u obavještajnom istraživanju podliježe strogom i višestrukom ocjenjivanju i provjeravanju. Upravo iz tih razloga, mora doći do izražaja sposobnost analitičara da na bazi naučno-stručnih, operativnih i iskustvenih saznanja i prakse na egzaktan način analiziraju i izučavaju svaki podatak, radi donošenja pravilnog suda o njegovoj relevanciji i analogno tome njegovog daljnjeg korišćenja u narednim aktivnostima kriminalističko-obavještajnih sektora, odjeljenja itd.

Obavještajno-kriminalističko istraživanje u raznim oblastima i specijaliziranim linijama rada predstavlja veoma naglašen specifikum. Dakle, korištenjem adekvatnih metoda i sredstava u

okviru postavljenog obavještajnog plana istraživanja, trebaju doći do izražaja operativno-heruistički elementi, što svakako dovodi do rezultata, a to su podaci sa naučno-stručnim, preciznim, pouzdanim i upotrebljivim sadržajima.

Ovakav specifičan način prikupljanja podataka i informacija u skladu sa postavljenim i verifikovanim planom istraživanja, doprinosi preciznom proučavanju onih područja koja zauzimaju centralno mjesto u radu kriminalističke policije. Međutim, trebamo naglasiti da se izučavanju metoda kriminalističko-obavještajne djelatnosti nije pridavao odgovarajući značaj. Rezultat takvog odnosa je nedovoljna operativna efikasnost po linijama rada. Naime, postojeći oblici prikupljanja podataka u toku obavještajnog ciklusa, te nedostatak sistemskog pristupa nalize i obrade i procjenjivanja pouzdanosti, dovelo je do naučno-stručne praznine u radu. Jedini način i put otklanjanja svih zapreka može se ostvariti samo u potrebnoj i specifičnoj simbiozi naučno-stručnih, operativno-iskustvenih saznanja i prakse, vodeći računa o primjerenom i pouzdanom načinu verifikacije obavještajnog ciklusa i vrijednosti prikupljenih podataka. Tu se ne smije pogriješiti, jer, svaka greška, a osobito ako se radi o složenim obavještajnim zadacima, može dovesti do naglašenih implikacija. Zato je potreba izučavanja metoda u današnjim savremenim uslovima, sa svim sigurnosnim i ostalim izazovima, imperativni zadatak, ukoliko se hoće zadovoljiti naučno-teorijski i stručno-operativni zahtjevi u obavljanju kriminalističko-obavještajne funkcije.

Dakle, temeljito poznavanje naučnih sadržaja i metoda koji se odnose na predmet obavještajnog istraživanja neophodan je preduslov sistemskog pristupa, analize i obrade relevantnih podataka. S obzirom na specifično područje istraživanja postoje i različiti istraživački pristupi i istraživačko-tehnička sredstva. To zahtijeva i potrebno grupisanje svih metoda sa zajedničkim karakteristikama koje ih čine kompleksnim metodskim i specifičnim istraživačkim pristupom. Taj postupak povezivanja ne može se odvijati ad hoc niti spontano, stihijski. Naprotiv, to je veoma značajan i metodologijski zadatak, od kojeg uveliko zavisi uspjeh kriminalističko-obavještajnog istraživanja. Naznačeni odnos kao bitan princip treba biti u funkciji u svim fazama istraživanja.

Međutim, to je moguće ostvariti samo ako se poznaju naučno-teorijska stajališta o predmetu obavještajnog istraživanja, metodologijski postupci i postojeći izvori iskustvenih i drugih podataka o određenom problemu koji je predmet obavještajnog rada na području rada kriminalističke policije.

Summary

In this paper author elaborates issues related to the new concept and models of intelligence activities by Law Enforcement agencies, combating Organised Crime. Under these topics, special attention will be focus on abuse of human rights in these activities; ethical standards of law enforcement professionals and international standards related the applying of special investigation methods.

Key words: *Plans, Intelligence,, Crime, Professional Standards*